

ประโยค ป.ธ. ๙
แปล มคอเป็นไทย
สอบ วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

๑. ยมฺปน ปรมตฺถวินิจฺจนเย วุตฺตํ สกึ เทว วา ตทาลมฺพํ สกึมาวชฺชนาทโยติ ตํ มชฺฌิมภากมตานุสาเรน วุตฺตนฺติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ ยสฺมา ปน มชฺฌิมภากกานํ วาโท เหฏฺฐจาวุตฺตปาถิยา อสฺสนฺทนโต สมฺโมหวิโนทนฺนํ ปฏิกฺขิตฺโตว ตสฺมา อาจริเยนาปี อุตฺตโน อนธิปฺเปตฺตดาเยว อธิ เจว นามรูปปริจฺเจเท จ สกึ ตทาลมฺพนุปฺปตฺติ น วุตฺตา ฯ

โวฏฺฐพฺพนุปฺปาทโต ปรี จจิตฺตกฺขณาวสติฏฺฐายุกมฺปิ อารมฺมณฺ อปฺปายุกภาเวน ปรีทพฺพลตฺตา ชวนุปฺปตฺติยา ปจฺจโย น โหติ ชวนลฺหิ อฺปฺปชฺชมานํ นิยมเนน สตฺตจจิตฺตกฺขณายฺเกเยว อฺปฺปชฺชตีติ อธิปฺปาเยนาท ชวนมฺปิ อนฺนุปฺปชฺชิตฺวาติ ฯ เหตุมฺหิ จายํ ตฺวาปจฺจโย ฯ ชวนสฺสปี อนฺนุปฺปตฺติยาติ อตฺถโธ ฯ อิตฺรธาปี อปรกาลกิริยาย สมานกตฺตูกตา น ลพฺภตีติ ฯ ทฺวิตฺติกฺขตฺตฺนฺติ ทฺวิกฺขตฺตํ วา ติกฺขตฺตํ วา ฯ เกจิ ปน ติกฺขตฺตฺนฺติ อิทํ วจนสติฏฺฐตามตฺตปโยชนนฺติ วทฺนฺติ ฯ ตมฺปน เตสํ อภินิเวสนมตฺตํ ฯ น หิ ทฺวิกฺขตฺตํ โวฏฺฐพฺพนเมว ปรีวตฺตตีติ วุตฺเตปี วจนสฺส อสติฏฺฐภาโว อตฺถิ ฯ น จ ติกฺขตฺตํ ปวตฺติยา พาทกํ กิณฺฉิ วจนํ อฏฺฐกถาทีสุ อตฺถิ ฯ เอเวจฺจ กตฺวา ตตฺถ ตตฺถ สึหลสํวณฺณการาปี ทฺวิกฺขตฺตํ วา ติกฺขตฺตํ วา อิจฺเจวํ สํวณฺณนฺติ ฯ

๒. เตสเมว อวิชฺชาตณฺหาสงฺฆาตานํ วฏฺฐมฺมุลานํ นิโรเชน อนฺนุปฺปาทรมฺมตาปตฺติยา สจฺจปฏฺฐิเวธโต สิทฺฐาย อปฺปวตฺติยา วฏฺฐํ นิรุชฺฌตีติ ฯ อภินฺโหโส อภิกฺขณฺ์ ชรามรณสงฺฆาตาย มุจฺฉาย ปิพิตานํ สตฺตานํ โสกาทิสมฺปปีตานํ กามาสวาทิสวสมฺปฺปาทโต ปฺน อวิชฺชา จ ปวทฺตตีติ ฯ อาสวสมฺมทฺยา อวิชฺชาสมฺมทโยติ หิ วุตฺตํ ฯ เอเตน อวิชฺชายปี ปจฺจโย ทสฺสโต โหติ ฯ อิตฺรธา ปฏฺฐิจสมฺปฺปาทจกฺกํ อพฺนธฺ์ สียาติ ฯ อิจฺเจวํ

วุดตนเขน อวาทุ์ อวิจลินัน อนาทิกั อาทริหิตั ติฏุมิกปรียาปนุนตดา
เตฏุมิกั กิเลสกมฺมวิปากวเสน วฏฺฏั ติวฏฺฏุกฺตํ ปฏิจฺจสมฺปปาโทติ ปตฺถเปสิ
ปญฺญาเปสิ มหามุณี สมฺมาสมฺพุทฺโธ ฯ

เอวํ ปฏิจฺจสมฺปปาทณฺยํ วิภาคโส ทสฺสิตฺวา อิทานิ ปฏฺจณนฺยํ
ทสฺเสตฺถุ เหตุปจฺจโยติอาทิ วุดตํ ฯ ตตฺถ หิโนติ ปติฏฺจชาติ เอเตนาคิ
เหตุ ฯ อนนฺกตฺถตฺตา ธาตฺสทฺททานํ หิสทฺโท อิธ ปติฏฺจตฺถิตฺติ ทฏฺจพุทฺโธ ฯ
หิโนติ วา เอเตน กมฺมณิทานญฺเตน อุทฺธํ โອซ์ อภิหรนฺเตน มูเลน วิย
ปาทโป ตปฺปจฺจยํ ผลํ คจฺจติ ปวตฺตติ วุทฺธึ วิรุฬฺหึ อापชฺชตฺติติ เหตุ ฯ
เหตุ จ โส ปจฺจโย จาติ เหตุปจฺจโย ฯ เหตุ หุตฺวา ปจฺจโย เหตุภาเวน
ปจฺจโยติ วุดตํ โหติ ฯ มุลญฺเจน เหตุ อุปการญฺเจน ปจฺจโยติ สงฺเขปโต
มุลญฺเจน อุปการโก ฌมฺโม เหตุปจฺจโย ฯ โส ปน ปวตฺเต จิตฺตสมฺภูจฺจณานํ
ปฏฺฐิสฺนุริยํ กมฺมสมฺภูจฺจณานนฺจ รุปานํ อุกฺขตฺถ สมฺปยุตฺตานํ นามชฺชมานนฺจ
รุกฺขสฺส มูลา วิย สฺสปติฏฺจจิตฺตภาวสฺสชฺชาตมุลญฺเจน อุปการกา จ ฌมฺมาติ
ทฏฺจพุทฺโธ ฯ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๙

แปล มคอเป็นไทย

๑. ส่วนคำใดที่พระอนุรุทธาจารย์ กล่าวไว้ในปรมัตถวินิจัยว่า ตทาลัมพนจิตมีครั้งเดียวหรือสองครั้ง อาวัชชนจิตเป็นต้น มีครั้งเดียว คำนั้น ฟังเห็นว่า ท่านกล่าวตามแนวแห่งมติของพระมัชฌิมภคณาจารย์ ฯ แต่เพราะวาทะของพระมัชฌิมภคณาจารย์ทั้งหลาย ถูกคัดค้านทีเดียวในสัมโมหวิโนทนี เพราะเทียบเคียงไม่ได้กับพระบาลีที่กล่าวไว้ในหนหลัง ฉะนั้น แม้พระอาจารย์ ก็ไม่กล่าวการเกิดขึ้นแห่งตทาลัมพนจิตครั้งเดียวไว้ในอภิธรรมมัตถสังคหะนี้ และในนามรูปปริจเฉท เพราะความเกิดขึ้นแห่งตทาลัมพนจิตครั้งเดียว อันตนไม่ประสงค์เลย ฯ

พระอนุรุทธาจารย์กล่าวว่า **ชวนมุปี อนุบุปฺขจิตฺวา** (เพราะแม้ชวนจิต ไม่เกิด) โดยอธิบายว่า อารมณ์แม้มีอายุเหลืออยู่ ๖ ขณะจิต ต่อจากการเกิดขึ้น แห่งโวกุฐัพพนจิต ก็ไม่เป็นปัจจัยแก่การเกิดขึ้นแห่งชวนจิต เพราะเป็นอารมณ์ที่ไม่มีความมีอายุน้อย จริงอยู่ ชวนจิตเมื่อจะเกิดขึ้น ย่อมเกิดขึ้นใน อารมณ์ที่มีอายุอยู่ได้ ๗ ขณะจิตเท่านั้น โดยนิยม ฯ ก็ **ตฺวา** ปัจจัยนี้ ลงใน เหตุ ฯ อธิบายว่า เพราะความไม่เกิดขึ้นแม้แห่งชวนจิต ฯ แม้เมื่อถือเอาเนื้อความ โดยประการนอกนี้ความที่บุพพกาลกิริยามีกัตตาเหมือนกับอปกรกาลกิริยา อันบัตถิตย่อมไม่ได้ ฯ บทว่า **ทฺวิตฺตฺกฺขตฺตํ** คือ (โวกุฐัพพนจิต เป็นไป) ๒ หรือ ๓ ครั้ง ฯ ฝ่ายอาจารย์บางพวกกล่าวว่า บทว่า **ตฺกฺขตฺตํ** นี้ มีเพียงความ โทเพราะแห่งคำพูดเป็นประโยชน์ ฯ ก็คำนั้นเป็นเพียงความถือผิดของอาจารย์ เหล่านั้น ฯ เพราะว่าแม้เมื่อพูดว่า โวกุฐัพพนจิตนั้นแลเป็นไปรอบ (เกิดซ้ำ) ๒ ครั้ง ความไม่โทเพราะแห่งถ้อยคำก็หาไม่ ฯ และคำไร ๆ ที่คัดค้านความเป็นไป ๓ ครั้ง (แห่งโวกุฐัพพนจิต) ก็หาไม่ในอรรถถาเป็นต้นไม่ ฯ ก็เพราะทำอธิบาย อย่างนี้ แม้อาจารย์ผู้แต่งสังวรรณนา (ฎีกา) ชาวสิงหล จึงอธิบายไว้ในปกรณ ชื่อว่า อภิธัมมวาทกรเป็นต้นนั้น ๆ อย่างนี้ว่า ๒ ครั้งบ้าง ๓ ครั้งบ้าง ฯ

๒. วัฏฏะย่อมดับโดยความดับ คือ โดยการถึงความไม่เกิดขึ้นเป็นธรรมดา แห่งมูลแห่งวัฏฏะกล่าวคือ อวิชชาและตัณหาเหล่านั้นเอง ได้แก่ โดยความไม่เป็นไป (แห่งมูลเหล่านั้น) อันสำเร็จโดยการรู้แจ้งสัจจะ ฯ ก็อวิชชา ย่อมเจริญขึ้นอีกแก่เหล่าสัตว์ ผู้ถูกความสขบ กล่าวคือชราและมรณะบีบคั้นเนื่อง ๆ คือ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเต็มไปด้วยทุกข์มีความโศกเป็นต้น เพราะความเกิดขึ้นแห่งอาสวะมี กามาสวะเป็นต้น ฯ สมจริงดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสไว้ว่า เพราะอาสวะเกิด อวิชชาจึงเกิด ฯ แม้ปัจฉัยแห่งอวิชชา ย่อมเป็นอัน พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงแสดงแล้วด้วยคำว่า อาสวะเป็นต้นนี้ ฯ เมื่อถือเอา เนื้อความโดยประการนอกนี้ จักรคือปฏิจสมุปบาท ก็ไม่พึงต่อเนื่องกันแล (หรือแปลว่า จักร คือ ปฏิจสมุปบาทไม่พึงต่อเนื่องกันโดยประการนอกนี้) ฯ พระมหามุนี คือสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตั้ง คือทรงบัญญัติวัฏฏะ คือ ธรรมชาติที่มีการหมุนเวียน ๓ อย่าง โดยอำนาจกิเลส กรรม และวิบาก ซึ่งเกี่ยวโยงกันไป คือไม่ขาดสาย ได้แก่ไม่มีเบื้องต้น คือปราศจากเบื้องต้น ชื่อว่า เป็นไปในภูมิ ๓ เพราะเป็นธรรมนับเนื่องในภูมิ ๓ ว่าปฏิจสมุปบาท ด้วยประการฉะนี้ คือ โดยนัยที่กล่าวแล้ว อย่างนี้ ฯ

พระอรุทธาจารย์ ครั้นแสดงปฏิจสมุปบาทนัย โดยวิภาค (คือการ จำแนกปัจฉัยธรรม ๑ ปัจจุปปันนธรรม ๑ และปัจจยการ ๑) อย่างนี้แล้ว บัดนี้ จึงกล่าวคำว่า เหตุปัจจุโย เป็นอาทิ เพื่อจะแสดงปฏิฐานนัย ฯ พึงทราบวินิจฉัย ในคำว่า เหตุปัจจุโย เป็นต้นนั้น ปัจฉัยธรรม ชื่อว่า เหตุ เพราะเป็นเหตุให้ ปัจจุปปันนธรรมทรงอยู่ คือดำรงอยู่ ฯ หิ ศัพท์ ในบทว่า หิโนติ นี้ พึงเห็นว่า มีการตั้งอยู่เป็นอรรถ เพราะศัพท์คือธาตุมีความหมายหลากหลาย ฯ อีกอย่างหนึ่ง ผลอันมีความโลภ เป็นต้นนั้นเป็นปัจฉัย ย่อมแผ่ไป คือดำเนิน ไป ได้แก่ เป็นไป คือถึงความเจริญงอกงามด้วยปัจฉัยมีความโลภเป็นต้นนั้น ซึ่งเป็นเหตุแห่งกรรม ดูกต้นไม่ถึงความงอกงามด้วยรากที่ดูอาหารขึ้นไป ข้างบน เพราะเหตุนั้น ปัจฉัยมีความโลภเป็นต้นนั้น จึงชื่อว่า เหตุ ฯ ปัจฉัย นั้นด้วย เป็นเหตุด้วย เพราะเหตุนี้ จึงชื่อว่า เหตุปัจฉัย ฯ มีคำอธิบายว่า เป็นปัจฉัยอันเป็นเหตุ คือ เป็นปัจฉัยโดยความเป็นเหตุ ฯ พึงเห็นสันนิษฐาน

ว่า ธรรมที่เป็นอุปการะ (ช่วยเหลือ) โดยอรรถคือความเป็นมูล ชื่อว่า เหตุปัจจัย โดยสังเขปนัยว่า ชื่อว่า ปัจจัย เพราะอรรถคือความอุปการะ ชื่อว่า เป็นเหตุ เพราะอรรถคือความเป็นมูล (บทว่า เหตุปัจจัย เป็นวิเสสนบุพพบท จึงแปลอย่างนี้) ๑ ก็เหตุปัจจัยนั้น เป็นธรรม ๖ อย่าง ที่อุปการะโดยอรรถคือ ความเป็นมูล กล่าวคือการยังความตั้งมั่นด้วยดีให้สำเร็จแก่รูปทั้งหลายที่มีจิต เป็นสมุฏฐานในปวัตติกาล และที่มีกรรมเป็นสมุฏฐานในปฏิสนธิกาล และ แก่นามธรรมที่สัมปยุตในกาลทั้ง ๒ ดูจากรากทั้งหลายเป็นอุปการะแก่ต้นไม้นั้น ๑